

ראובן קופרמן מערער על מיתוס שמשון הגיבור ומצייר אותו כגבר מכה

בתערוכה "דיוקן של פורע חוק", שהיא מופע מרהיב של טכניקות ויצרים, נחשף שמשון האמיתי — לא המיתוס התנ"כי שמחליק על היותו בריון משולח רסן, אלא גבר אלים

15:54 26.02.2020 [גלעד מלצר](#)

התנ"ך לא שופע גיבורי על, בעלי יכולות פיזיות חריגות דוגמת ההרקולסים והבייוולפים שמפארים את מיתולוגיות יוון והצפון. המנהיגים האזרחיים, הצבאיים והרוחניים שבספר הספרים אינם בני אלים כמו במיתוסים של מרבית העמים, ובאופן כללי, גבורה פיזית אינה משהו להתהדר בו. תכסיסים? הולך. חוכמה? נהדר. אמונה, תשובה, צדק? מעולה. אבל בריונות, מהירות, עוצמה? לא בבית ספרנו.

יוצא דופן הוא שמשון, השופט השנים-עשר והאחרון המוזכר בספר שופטים שחריגות היכולות הפיזיות שלו הקנו לו את הכינוי "הגיבור", כי גיבור כזה יש אחד. ובו, בנזיר המתהולל, עוקר השערים, מפיל המקדשים ומכסח הפלישתים, מתמקדת התערוכה "דיוקן של פורע חוק" של הצייר ראובן קופרמן בבית האמנים בתל אביב. קופרמן פורם את הסיפור המקראי למרכיביו הליבידינאליים, וכשהוא מרכיב אותם מחדש הוא שוזר את שמשון ועלילותיו לעולמות הוויזואליים, טקסטואליים, קולנועיים ומיתולוגיים שמעסיקים אותו זה שנים. לצד משוכות צבר שנדדו לכאן מדרום אמריקה כדי להתקבע כסמל מקומי פלסטיני וישראלי כאחד, מופיעים בציורים סמוראים יפנים, דמויות מהמיתולוגיה היוונית, נזיר וייטנאמי, פמיניסטית מוסלמית, אזכורים נוצריים, סמלים יהודיים ובת הזוג של האמן.

את מה שנשמע כמו מתכון בטוח לסלט עם יותר מדי מרכיבים הופך קופרמן למופע מרהיב של ציור בשלל טכניקות, מצעים וגדלים. האקשן והדרמה של עלילות שמשון המתוארות בארבעה פרקים בספר שופטים (יותר מלכל שופט אחר) מפנים את מקומם לסערות האישיות, היצריות, המיניות. למעשה, למאבק בין המינים, בין התשוקה האסורה של שמשון לבנות הפלישתים — שהתנ"ך מספק לו תירוץ עלוב, שבאופן זה גיבורנו יסתגל למחנה האויב — ולהרס שחרמנות זו, וההתנגדות של כולם למעשיו מפילה עליהם, עליהן, ולבסוף גם עליו.

בוערת בו אש

קופרמן לא מחויב לתירוצים מקראיים, וגם לא לנרטיב כלשונו, אלא להתפרצות הרגשות, לאש שבוערת ומבעירה מטאפורית ופיזית את התשוקה והמעשים. האש הזו גם נועלת את התערוכה בציר הענק "אש III", היחיד שאין בו דמויות או אירועים מהמסופר בתנ"ך. יש במרכז מעין ליבה יוקדת של גוונים חמים שאליה נשאבים מוטיבים ומקטעים שמופיעים בשאר הציורים. בשביל קופרמן, מוטיבים מחיתוכי עץ והדפסים יפנים, מחוברות מאנגה ומסדרות אנימה, אינם המשך להיקסמות מיפן ששטפה

את האמנות האירופאית במחצית השניה של המאה ה-19, אלא חלק מארגז הכלים, או המשחקים של חייו.

את רגעי השיא בסיפור מקעקע קופרמן על גופו של פורע החוק אחרי לכידתו. כמו חברי ארגוני הפשיעה הרוסיים שגופם מכוסה בסמלים של מעשיהם (והונצחו בפרויקט התצלומים המעולה של ארקדי ברוניקוב), בגופו של שמשון העיוור מוטבעים בקווקווי עפרונות סימני האלימות, הכבוד, האמונה וההתבזות שהובילו אותו אל סופו.

הציר שעליו סובבת התערוכה הוא יחסים עם נשים. קופרמן מלחים את המפגש בין מלאך האלוהים לאמו העקרה של שמשון עם מיתוסי חטיפות ואונס יווניים כפי שהם מופיעים בפיסול ובציור הבארוקי, עם מוטיבים סינים ויפנים של נחשי־דרקון רושפי אש. המאבק וההיסטוריה של אלימות חוצת תרבויות זמנים הזו, מוצבת בתוך סביבה שמתירה רישום אקדמי עם צביעה ילדותית, פסיכדליה פרועה, גרפיטי וריאליזם מדויק. בציור דיוקן גדול, את מקום הפסיביות נטולת השם של אמו של שמשון "מעביר" קופרמן לצד השני כשהוא מצייר אותה כפסל שיש מהודר, בדמותה של האקטיביסטית האלג'יראית הפמיניסטית העכשווית חוריה בוטלדג'ה שנודעת בין היתר בתמיכתה במאבק המזוין הפלסטיני.

לא פלא שמכסח הפלישתים הזה הילך קסם על סופרים, מוזיקאים ואמנים. אין בו רגע דל. כשמשון חוזר לבית אהובתו הראשונה רק כדי לגלות שאביה כבר מסרה לאחר, הוא נוקם. קופרמן מזכך את שריפת שדות פלשת בציור "טבע דומם" ובו מופיע זנב שועל שבוקע מאביזר מין, פקק-אנאלי (Butt Plug) אלגנטי שמונח ברכות על בקבוק בושם מקריסטל שלצדו גולגולת חצי מוזהבת, כרוך ב"ענק נקניקיות" שמשתרג עד להביור דו־קני, שנראה שאף הוא יכול היה להיות חלק אינטגרלי מסצינת BDSM. שבעת החטאים בגרסה סינקרטית, עכשווית.

אבל הסיפור לא נגמר שם. כנקמה על שרפת השדות, הפלישתים, אלוהים יודע למה, מעלים למוקד את אשתו של שמשון ואת אביה. או בגרסה של קופרמן, את הנזיר הבודהיסטי־וייטנאמי טיק קוואנג־דוק שהרגע שבו שרף את עצמו למוות ברחוב סואן בסייגון ביוני 1963, ונלכד במצלמתו של מלקולם בראון, נהפך לאחד הסמלים של המאבק לשחרור לאומי של וייטנאם. האש הצהובה־כתומה שיוקדת ב"נזיר עולה באש" כמו אומרת, לא תכבו אותי. לא תכבו את שמשון של קופרמן בדרכו לאשה הראשונה, גם היא חסרת שם. את הסיפור כיצד בדרך לאהובתו שמשון "קורע תצורה" לאריה, מצייר קופרמן כמפגש קומיקסי בין חיתוך עץ של אלברכט דירר עם ציורי מאנגה יפניים. בכל זאת גיבור על.

אש הרישום של דירר צרובה פיזית במחט מלובנת גם לדיוקן "דלילה" שבו, במקום לדחוף את עמודי מקדש דגון עליו ועל אויביו, שמשון מפשק את גופה העירום של אהובתו השלישית והאחרונה, זו שתחמנה את התחמן ופיתתה אותו להסגיר את מקור אונסו. מעבר לסמלי התעוזה והכוח המקועקעים על גופה של אהובתו כאותות אזהרה, פעורה הגשמיות הבשרנית של ערוותה. את הרגע המפורסם של גזיזת הרעמה משאיר קופרמן לציור "שמשון ודלילה" ובו, שוב, הוא מצליב בין ציור השמן של גאון הרנסנס הגרמני לוקאס קראנאך, לבין הפופיות הראוותנית של הציור "הרע" של שנות ה-1980.

הרישום הכי ריאליסטי בתערוכה הוא גם המדכא שבה. בחריגה מהסיפור המקראי נראית ב"נקמת שמשון" צעירה בכותונת לבנה, שיערה פרוע כשל מדוזה המיתולוגית, ובארובות עיניה סימנים לחבלה, פנס. זה הסיפור האמיתי, לא המיתוסים, לא התנ"ך שמחליק לשמשון על היותו בריון משולח רסן, כי הוא משלנו. מעבר לפתיינות, לתשוקה ורכושנות השוביניסטית, שמשון הוא גבר אלים, וגם אחרי ההרס של כל מה שבדרכו, מגבר־גבר שכזה, גיבור לאומי, בסופו של יום, עדיין, את המכה ואחריה הסימן על הגוף, תחטוף אשה.

ראובן קופרמן — "דיוקן של פורע חוק", אוצרת: אורלי הופמן. בית האמנים, אלחריזי 9, תל אביב. שעות פתיחה: שני-חמישי: 10:00–13:00, 17:00–19:00, שישי 10:00–13:00, שבת 11:00–14:00. עד 7.3